

ЗА ПРОБЛЕМА ЗА ТИПОЛОГИЯТА НА ИЗОЛИРАНИТЕ ОБЩНОСТИ В РАМКИТЕ НА ЕДИННАТА ЕЗИКОВО-КУЛТУРНА СРЕДА

Доц. д-р Тамаз Путкарадзе, доц. д-р Темур Авалиани

В епохата на все по-засилващите се тенденции на съвременната глобализация все повече за себе си напомня проблемът “свое – чуждо”, възникващ в поликултурния социум и нерядко служещ за причина (повод) за разгарянето на междуетнически конфликти.

За последните две десетилетия и Грузия се превърна в арена на ожесточени конфликти. Една след друга се взривяват мините със забавено действие, отдавна заложили от модернизиранията болшевишка великодържавна политика.

Изхождайки от създаващата се в нашата страна ситуация, ни се иска да представим няколко проблема, чийто анализ, по наше дълбоко убеждение, в много отношения би допринесъл за прогнозирането на болезнените точки в сферата на межкултурните взаимоотношения. Става дума за феномена на *затворените, изолирани общности* в контекста на интеграцията им в единния грузински поликултурен социум.

В самото начало следва да уточним дефиницията на термините “общност” и “затворена, изолирана общност”.

Традиционното разбиране на термина “общност” “в широк смисъл на думата – това са най-различни общности: градски комуни, селски общества, землячества, религиозни общности, професионални обединения и др. ... в конкретното значение под общност се има предвид първичната форма на социална организация, възникваща на основата на природни, кръвно-роднински връзки.”¹

На първобитния стадий на обществено развитие общността е била общо разпространен универсален институт, носител на цялата съвкупност от обществени функции, определящи системата от отношения: това е и производствен, и семейно-битов, и култов колектив.

С изменението на обществената структура в резултат на развитието на производствените сили, ръста на общественото разделение на труда и възникването на социалните антагонизми започва процес на загуба на нейното всеобхватно значение. Общността става

¹ <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/115412>

една от най-малките клетки на сложния социален организъм на обществото.²

Както пишат изследователите, общността като форма на социална организация на населението до ден днешен се е съхранила основно в развиващите се страни. Представители на теорията за т. нар. “афроазиатски социализъм” в началото на 60-те години на XX век пристъпват към разработване и приемане на “общностни проекти” в 32 страни в Азия и Африка. “Всички те завършват с неуспех. Традиционната общност, както и другите патриархално-племенни институти, *се оказват сериозно препятствие за развитието на съвременни производствени сили, опора за политическия и културен застой, удобна форма за груба експлоатация и паразитизъм.*”³

Общоизвестният вечен проблем за противоречието между тяснообщинските и широките обществени интереси и традиции до днес се разглежда не само в грузинската, но и в цялата световна литература и изкуство (напр. повестта на Ал. Казбеги “Елгуджа”, поемите на Важ Пшавел, игралния филм на Т. Абуладзе “Дървото на желанието” и др.).

Така с течение на времето в понятийното поле на термините “общност” и “общностен” все по-често попадат понятията “патриархалност”, “близост на интересите”, “затвореност в себе си”, “изолираност”, “неприемане на новото” и т.н.

За какви видове общности следва да се говори днес – в условията на все по-засилващите се, необратими процеси на съвременната глобализация? Още повече, че “Типологията на общностите е затруднена от недостатъчната разработеност на проблема”⁴.

В сферата на нашите интереси влизат не общностите като такива, а проявлението на факторите, обуславящи стремеж към определен вид затвореност, изолираност на социум от общинен тип, компактно населяващ предимно селските райони. Към тези фактори ние отнасяме *наличието у тях на поне един такъв специфичен социо- и / или етноментален признак, който става значително препятствие по пътя на тяхната интеграция в единния поликултурен социум.*

За анализа са наблюдавани основно съседски, териториални, макар и не безинтересни в такъв аспект общности, както и

² Пак там.

³ http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/4618 - Философская энциклопедия

⁴ <http://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/12442>

патриархални, кръвнороднински и родови общности (признаците на подобни общности по всяка вероятност могат да се открият например в «Верхняя Сванетия или Хевсуретии»).

С уточнението, че “понятието “друга култура” се отнася не само за представителите на друга езиково-културна общност, които говорят на различни езици и са представители на различни култури, а *то се отнася в пълен размер и за хората от една националност*, но с различно ниво на културна или езикова компетентност”⁵, в условията на грузинската действителност, по наше мнение, можем да обособим не малко затворени общности, които обединяваме в следните групи:

ЗАТВОРЕНИ ОБЩНОСТИ В ГРУЗИЯ			
ГРУЗИНСКИ ОБЩНОСТИ В ГРУЗИНСКА ЕЗИКОВО-КУЛТУРНА СРЕДА		ОБЩНОСТИ НА ДРУГИ ЕТНИЧЕСКИ ГРУПИ В ГРУЗИНСКА ЕЗИКОВО-КУЛТУРНА СРЕДА	
АДЖАРСКИ ОБЩНОСТИ В АДЖАРСКА СРЕДА	АДЖАРСКИ ОБЩНОСТИ В ГРУЗИНСКА СРЕДА И Т.Н.	РУСКИ ДУХОБОРЦИ И СТАРОВЕРЦИ В ГРУЗИНСКА СРЕДА	АРМЕНСКА ОБЩНОСТ В ДЖАВАХЕТИЯ, АЗЕРБАЙДЖАНСКА ОБЩНОСТ В ШИДА КАРТЛИ

Да коментираме схемата.

1) общности на етнически грузинци в рамките на самия грузински етнос:

а) в дадената група най-интересните общности са по схемата “аджари сред аджарите”, към които следва да се отнесе *с. Горджоми, Хулойска община*. Тук, както и в цяла горна Аджария, живеят етнически грузинци, в частност – аджари. От тях самите се е формирал специфичен социален организъм, отделил се от външната (също аджарска) среда със свой вид субкултура, една от най-ярките специфични черти на която е фактическото отсъствие на религиозна толерантност⁶. Личните интереси на селяните са напълно подчинени на общностните. Социалните и политическите права на личността, особено на жените, са крайно ограничени: жената напълно и без да

⁵ Арошидзе М., Лингвосомиотический механизм свёртывания текстовой информации и проблема её декодирования. Тбилиси. «Универсал». 2009, с. 8.

⁶ Барамидзе Р., Особенности распространения и функционирования ислама в Аджарии. Труды НИИ Н. Бердзенишвили. VII. Батуми. Изд-во БГУ. 2008. с. 40 – 51 (на груз. языке)

противоречи се подчинява на волята на мъжа, който се разпорежда дори с конституционното й право на избор. Бракът по любов тук на практика е изключен: момичето не може да се омъжи по своя воля, омъжват я по волята на родителите (предимно по волята на бащата);

б) към горната схема трябва да се отнесат също и селата от Хулойска община *Сквана, Бако, Верхняя Тхилвана и Мтисубани*. Там в рамките на единното грузинско езиково-културно пространство всички сфери на комуникацията, освен богослужението, съвършено закономерно и логично се обслужват на грузински език. Функцията на средство за семейна комуникация до ден днешен в голяма степен изпълнява *турският език, който не е свързан с мюсюлманско богослужение*. Това фактически е единствената, но много интересна специфика, рязко разграничаваща ги от съседните села, чието обяснение трябва да се търси основно в историческите фактори⁷;

в) аналогично е положението в селата от Чохатаурска община *Зоти, Квабга и Чхакаура*, в частност – общността на аджарите в тези села (схема: аджари сред гурийци). Независимо че от момента на компактното им заселване са изминали повече от сто години, те и до днес съхраняват мюсюлманската си вяра и свързаните с нея традиции и обичаи, доста рязко отделящи ги от православно-грузинско обкръжение.

2) Следващата група в нашата класификация са общностите на представителите на други етноси сред титулния (грузинския) етнос. Такива са:

а) руската общност на староверците в с. Григолети, Ланчхутска община (руснаци сред грузинци), отделили се чрез етноментални и религиозни (те са сектанти) фактори;

б) руската общност на духоборците в Южна Грузия, в частност в Джавахетия, намиращи се всъщност не в грузинска, а в арменска езиково-културна среда (руснаци в Грузия в арменска среда);

в) арменските общности в Джавахетия и азербайджанските общности в сърцевината на страната – в Шида Картли;

г) струва ни се, че за аналогични следва да се смятат също и грузинските общности в Турция, по-конкретно – грузинските села в историческото *имерхевско дефиле* (грузинци в турска езиково-културна среда), както и общностите на *ферейданските грузинци* на

⁷ Путкарадзе Т., Авалиани Т., Цецхладзе О., Диалог культур или конфликт культур? // Материали Международной научной конференции «Тбелоба». Университет Святого Тбела Абусерисдзе. 2009. с. 160 – 164 (на груз. языке)

територията на Иран (грузинци в иранска езиково-културна среда) и грузинската общност в Саингило (грузинци в азербайджанска езиково-културна среда).

Несъмнено всеки от изброените случаи изисква детайлен, комплексен, дълбок научен анализ. Типологията на изброените фактори би допринесла за разкриването на определени закономерности, явяващи се прегради по пътя на тяхната акултурация, взаимна адаптация и интеграция в единното поликултурно социално пространство.

Разкриването на психологическите, религиозните, етно-, лингво- и социоменталните основи на отчуждаването на етносите, субетносите или социалните групи, съставляващи единен поликултурен социум, един от друг е много актуален проблем, при това – много сложен. Неговото решаване несъмнено излиза от рамките на една статия (и не само статия) и изисква системен, комплексен анализ в типологически аспект.

Струва ни се, че дадената проблематика не бива да се оставя без необходимото внимание, за да допринесе за изработването на реални препоръки, необходими в епохата на необратимите процеси на съвременната глобализация.

Използвана литература:

1. *Авалиани Т., Путкарадзе Т.*, Разные коммуникативно-интеракционные поля в едином грузинском лингвокультурном пространстве. Международная научная конференция “Тбелоба” (Программа). Университет Святого Тбела Абусерисдзе, 2010 (на груз. языке)
2. *Арошидзе М.*, Лингвосемиотический механизм свёртывания текстовой информации и проблема её декодирования. Тбилиси, “Универсал”, 2009
3. *Барамидзе Р.*, Особенности распространения и функционирования ислама в Аджарии. Труды НИИ Н. Бердзенишвили, VII, Батуми, Изд-во БГУ, 2008, с. 40 – 51 (на груз. языке)
4. *Путкарадзе Т., Шервашидзе И., Трапаидзе Д.*, К вопросу о классификации структуры и типов поселения села Бако //Труды Батумского гос. университета (История, этнография). VI. Изд-во БГУ, 2004, с. 254-260 (на груз. языке)
5. *Путкарадзе Т., Авалиани Т., Цецхладзе О.*, Диалог культур или конфликт культур? // Материалы Международной научной конференции “Тбелоба”, Университет Святого Тбела Абусерисдзе, 2009, с. 160 – 164 (на груз. языке)